

MAKALE (ARAŞTIRMA MAKALESİ)

**OLAĞANÜSTÜ ZAMANAŞIMININ HAKSIZ FİİLLERE
UYGULANMASI**

Mustafa SONKURT*

ÖZ

Haksız fiilden doğan tazminat taleplerinde dava açma süresi belli sürelerle sınırlandırılmıştır. Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 72. maddesinde haksız fiilden doğan tazminat taleplerinde farklı başlangıç noktalarına bağlı olarak farklı zamanaşımı süreleri belirlenmek suretiyle tazminat isteminin dava yoluyla kanunda belirlenen süreler içinde ileri sürülmesi amaçlanmıştır. TBK m. 72/1, 1. cümlede, haksız fiil nedeniyle tazminat davasının zararın ve sorumlunun öğrenildiği tarihten itibaren iki yıl, her halde zararı doğuran olayın gerçekleşmesinden itibaren on yıllık sürede zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmektedir. TBK m. 72/1, 1. cümlede düzenlenen iki yıllık süre “kısa zamanaşımı” ve on yıllık süre “uzun zamanaşımı” süreleridir. Hukuka aykırı fiil, haksız fiil teşkil edebileceği gibi aynı zamanda suç da teşkil edebilir. Haksız

*Hâkim, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Öğrencisi.

E Posta :sonkurt.mustafa@gmail.com
ORCID ID : 0009-0007-5719-4431

Makale Geliş Tarihi :13.05.2023
Makale Kabul Tarihi :25.05.2023 (1. Hakem raporu)
27.05.2023 (2. Hakem raporu)

fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda TMK m. 72/1, 2. cümlede olağanüstü zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Haksız fiil aynı zamanda suç teşkil eden bir eylem ise ve ceza kanunlarında bu eyleme uygulanacak zamanaşımı süresi için, haksız fiile uygulanan iki yıllık kısa zamanaşımı süresi ve on yıllık uzun zamanaşımı süresinden daha uzun zamanaşımı süresi öngörülmüşse haksız fiil sorumluluğunda da bu uzun zamanaşımı süresi uygulanır.

Anahtar Kelimeler: Haksız fiil, suç, kısa zamanaşımı, uzun zamanaşımı, olağanüstü zamanaşımı.

APPLICATION OF THE EXTRAORDINARY STATUTE OF LIMITATIONS TO TORTS

ABSTRACT

Incompensation claims a rising from tort, the period for filing a lawsuit is limited to certain periods of time. 72 Of the Turkish Code of Obligations (TCO). In the article, it is aimed to bring forward the claim for compensation within the periods determined by law by determining different statute of limitations periods depending on different starting points in compensation claims a rising from tort. TBK m. 72/1, 1. in the sentence, it is arranged that the claim for compensation due to a wrong ful act will expire with in two years from the date on which the damage and the responsible person were found out, and in any case with in ten years from the occurrence of the event that caused the damage. TBK m. 72/1, the two-year period regulated in 1 sentence is “short” and the ten-year period is “long” statute of limitations. An unlawful act may constitute a tort or may constitute a crime. In case the tort constitutes a crime at

the same time, TMK m. 72/1, 2. Extraordinary statute of limitations periods are stipulated in the sentence. If the tort is also an act that constitutes a crime, and the statute of limitations applicable to this action in the criminal code provides for a two-year short statute of limitations applicable to the tort and a longer statute of limitations than the ten-year long statute of limitations, this long statute of limitations also applies to tort liability.

Keywords: Tort, crime, short statute of limitations, long statute of limitations, extraordinary statute of limitations.

I. GİRİŞ

Zamanaşımı, bir hakkın kazanılmasında ya da kaybedilmesinde kanunun kabul ettiği sürenin tükenmiş olmasıdır¹. Zamanaşımına uğrayan alacak, dava edilebilme niteliğinden yoksun kalır. Hukukun birçok alanında olduğu gibi haksız fiil sorumluluğunda da zamanaşımı önemli bir yer tutar. Haksız fiil sebebiyle zarar gören kişiler, tazminat taleplerini zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendikleri tarihten itibaren iki yıllık ve her halde haksız fiilin meydana geldiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak on yıllık zamanaşımı²

¹ Ayşe Havutçu, Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, DEÜHFD, C. 22, S. Özel Sayı, Y. 2010, s. 581.

² "...zamanaşımı alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalmasını ifade eder. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zamanaşımı, alacak hakkını sona erdirmeyip, sadece onu eksik bir borç haline dönüştürür ve dolayısıyla alacağın dava edilebilme niteliğini ortadan kaldırır..." Yargıtay 3. HD. 01.11.2017 T. 2016/4802 E. 2017/15026 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

"...zamanaşımı, borcu ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, doğmuş ve var olan bir hakkın istenebilirliğini ortadan kaldıran bir savunma aracıdır. Bu nedenle zamanaşımı alacağın varlığını değil, istenebilirliğini ortadan kaldırır..." Yargıtay 4. HD. 29.09.2020 T. 2020/2077 E. 2020/3044 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

süresi içerisinde ileri sürmeleri gerekir (TBK m. 72/1)³. Ancak, haksız fiilin aynı zamanda suç teşkil eden bir fiil niteliği taşıması durumunda Kanun Koyucu, iki ve on yıllık süreleri aşacak nitelikte bir zamanaşımı süresi öngörmüştür. TBK m.72’de iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerine ek olarak haksız fiillere ceza zamanaşımının uygulanabileceğini öngörmektedir⁴. TBK m. 72/1, 2.cümlede bu husus “*Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenlemeye göre, haksız fiil niteliği taşıyan eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesi ve bu suç için ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı süresinin belirlenmiş olması halinde haksız fiil sorumluluğu ile bağlantılı olarak ceza zamanaşımı süresi uygulanır⁵. Bu düzenleme ile hem tazminat sorumluluğunu gerektiren hem de ceza kanunlarına göre suç teşkil eden bir fiilin farklı zamanaşımı sürelerine tabi olması engellenerek adalete ve hukuksal güvenliğe aykırı sonuçların önüne geçilmesi sağlanmıştır⁶. Bu hükmün amacı, hakkında ceza yargılaması yapılan bir fiilden kaynaklanan zararın telafi edilmesini sağlayarak haksız fiil zamanaşımı ile ceza kanunlarındaki zamanaşımını uyumlu hale getirmektir⁷.

Çalışmamızda TBK m. 72’de düzenlenen iki yıllık ve on yıllık zamanaşımı süreleri hakkında genel bir açıklamaya yer verilecek ve sonrasında

³ Oğuz Sadık Aydos, İstisnai Sürelerin Nispi Süreye Etkisi, TAAD, Y. 4, S. 14, Temmuz 2013, s. 398; Kadir Bağcı, Haksız Fiilde Ceza Zamanaşımı Süresi, TAAD, Y. 7, S. 28, Ekim 2016, s. 288.

⁴ Hayrunnisa Altın, Haksız Fillerde Ceza Kanunlarındaki Zamanaşımının Uygulanması, AÜHFD, Y. 2020, S. 69(1), s. 2.

⁵ Aydos, s. 398; Altın, s. 2; Bağcı, s. 288.

⁶ Mehmet Erdem, Özel Hukukta Zamanaşımı, Oniki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 137; Ömer Faruk Karacabey, Haksız Fillerde Zamanaşımı, YD, Y. 1979, S.1, s.81.

⁷ Erdem, s. 137; Altın, s. 2; Bağcı, s. 289.

olağanüstü zamanaşımı sürelerinin başlangıcı, hangi hallerde uygulanacağı, kimleri etkileyeceği ve iki yıllık kısa zamanaşımı ve on yıllık uzun zamanaşımı süreleri üzerindeki etkileri incelenecektir. Doktrin ve Yargıtay kararları ışığında, ceza kanunlarındaki zamanaşımı sürelerinin haksız fiillere uygulanırken ortaya çıkabilecek kimi sorunlara çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

II. HAKSIZ FİİLDE ZAMANAŞIMI

Borç kaynakları; sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanmakla birlikte kanundan doğan borçlar da bulunmaktadır⁸. Haksız fiiller TBK' nın 49 ila 76. maddelerinde düzenlenmiştir. Haksız fiilden kaynaklanan tazminat alacağı belli bir süre içerisinde takip edilmelidir⁹. Haksız fiilden kaynaklanan tazminat alacağına ilişkin zamanaşımı süreleri TBK m. 72'de düzenlenmiştir. TBK m. 72/1 hükmüne göre, *“Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.”*Kanun'da belirtilen bu süreler içerisinde tazminat alacağının takip edilmemesi halinde alacak zamanaşımına uğrar. Haksız fiilde, asıl olarak iki yıllık kısa zamanaşımı ve on yıllık uzun zamanaşımı söz konusudur¹⁰. Belirli şartlarda bu iki zamanaşımının yanı sıra olağanüstü zamanaşımı olarak da adlandırılan ceza zamanaşımı da uygulama alanı bulabilir.

⁸ Fatma Burcu Savaş, Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, TBB Dergisi, Y. 2008, S. 74, s.121.

⁹ ÖzcanGünerkök, Haksız Fiil Hukukunda Ceza Zamanaşımı, Oniki Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2021, s. 8.

¹⁰Günerkök, s.9.

A. Kısa Zamanaşımı Süresi

Tazminat istemi, zarar görenin zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar (TBK m. 72/1, 1. cümle). Zarar gören ortaya çıkan zararını ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl içinde alacağını takip etmelidir¹¹. Zarar görenin bu iki hususu ne zaman öğrendiğini ispat etmesi gerekmez. Zarar görenin beyanı karine olarak geçerli olduğundan aksini iddia eden ispat yükü altındadır¹². İki yıllık zamanaşımı süresi doktrinde, “*kısa süre*”¹³, “*normal süre*”¹⁴, “*nispi süre*”¹⁵ ve “*olağan süre*”¹⁶ gibi kavramlarla ifade edilmektedir.

Zarar görenin meydana gelen zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrenmesiyle iki yıllık kısa zamanaşımı işlemeye başlar. Kısa zamanaşımının işlemeye başlayabilmesi için zarar görenin sadece zarar göreni ya da tazminat yükümlüsünü değil, her ikisini de öğrenmiş olması gerekir¹⁷. Zarar görenin zararı ya da tazminat yükümlüsünden hangisini sonra öğrenmiş olursa zamanaşımı süresi o tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır¹⁸. Zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünün kim olduğunu öğrenmesi yeterli olduğundan,

¹¹Günerkök, s. 10.

¹²Aydos, s. 400.

¹³Günerkök, s.9 vd.

¹⁴Erdem, s. 134.

¹⁵Havutçu, s. 583; Aydos, s. 400.

¹⁶ Mahmut Bilgen, Özel Hukukta Zamanaşımı, Adalet Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 503.

¹⁷Günerkök, s.10.

¹⁸ Murat Develioğlu, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Rekabete Aykırı Davranışlar Sebebiyle İleri Sürülen Taleplerle İlgili Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Anı, BAÜHFD, Y. 2017, C. 12, s. 56; Havutçu, s. 583.

ayrıca zarar görenin hangi hukuk normuna dayanarak zararını talep edebileceğini bilmesi aranmaz.

1. Zararın Öğrenilmesi

İki yıllık kısa zamanaşımı süresinin işlemeye başlayabilmesi için öncelikle zarar görenin meydana gelen zararı öğrenmesi gerekir. Sadece zarara sebep olan fiilin öğrenilmesi, kısa zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için yeterli değildir¹⁹. Zarar verici eylem veya olay bilinmesine karşın zararın öğrenilmemiş olması mümkündür²⁰. Örneğin, meydana gelen bir trafik kazasında gözle görülür bir zarara uğramayan kişide, kazanın etkisinin ilerleyen zamanlarda ortaya çıkması durumunda zararın daha sonradan öğrenilmesi mümkündür²¹. İki yıllık kısa zamanaşımı süresinin işleyebilmesi için zararın öğrenilmesi gerektiğinden ve bu durumda zarar sonradan öğrenilmişse iki yıllık zamanaşımı zararın öğrenilmesi ile işlemeye başlar.

Birçok olayda zarar, fiilin gerçekleşmesi ile birlikte veya fiilin gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra ortaya çıkar. Bazen meydana gelen zarar tamamen tespit edilebilirken bazen de zararın tam olarak tespiti mümkün olmayabilir. Kısa zamanaşımı süresinin işlemeye başlayabilmesi için zararın tamamen tespit edilmesi gerekmez. Çünkü bazı durumlarda zararın tamamen tespit edilmesi uzun bir zaman alabilir. Bu sebeple tazminat yükümlüsünün de öğrenilmesi şartıyla, zamanaşımı süresi zarar görenin zararın kapsamını büyük

¹⁹ M.Muratİnceoğlu/Ece Baş Süzel/Asuman Aytekin İnceoğlu,Haksız Fiil Zamanaşımı ve Suçsuzluk Karinesiyle İlgisi, BAÜHFD, Y. 2016, C. 11, S. 145-146, s. 158.

²⁰Günerkök, s.11.

²¹Günerkök, s. 11-12.

ölçüde belirleme imkânı tanıyan önemli unsurların öğrenmesiyle başlar²². Zararın öğrenilmesindeki kasıt, haksız fiil sonucunda meydana gelen zararların tüm kapsam ve ayrıntısı ile kesin olarak öğrenilmesi değil; zararın varlığı, niteliği, kapsamı ve esaslı unsurları hakkında tazminat davası açabilmek için yeterli bilgiye sahip olunmasıdır²³. Zararın öğrenilmesi, zararın gerçekleşmesini, zararı meydana getiren fiilin veya olayın sona ermesini gerektirdiğinden; haksız fiil devam ettiği sürece zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz²⁴.

2. Tazminat Yükümlüsünün Öğrenilmesi

Kısa zamanaşımı süresinin işleyebilmesi için ortaya çıkan zararın yanı sıra tazminat yükümlüsünün de öğrenilmesi gerekir. Tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden kasıt; bu hususta kesin, emin ve dava açmak için yeterli bilgiye sahip olunması demektir²⁵. Kişinin tahmini olarak bilinmesi ya da şüphe edilmesi tazminat yükümlüsünün öğrenildiği anlamına gelmez²⁶. Haksız fiilin tek bir kişi tarafından işlenmesi halinde o kişinin öğrenilmesi ile kısa zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Ancak, haksız fiilin birlikte işlenmesi halinde zamanaşımı süresi her bir fail hakkında farklı zamanlarda işlemeye başlar. Müteselsil borçlulukta durum böyledir. Tüm müteselsil sorumlular aynı anda öğrenildiğinde zamanaşımı süresi hepsi için aynı anda işlemeye başlarken, müteselsil sorumluların farklı tarihlerde öğrenilmesi durumunda her bir

²²Günerkök, s.12.

²³ Savaş, s. 131-132.

²⁴ Savaş, s. 132.

²⁵ Savaş, s. 130.

²⁶ Savaş, s. 130.

müteselsil sorumlu için onun kimliğinin öğrenilmesiyle süreler işlemeye başlayacaktır²⁷.

Zarar gören, meydana gelen zararı ve tazminat yükümlüsünü on yıllık sürenin dolmasına iki yıldan daha az bir süre kala öğrendiği takdirde, davasını bu kalan süre içinde açmalıdır²⁸. Zarar görenin bu süre içerisinde davayı açmaması halinde alacak zamanaşımına uğrar. Kısa ve uzun zamanaşımı sürelerinin üst üste gelen süreler olduğu, kısa zamanaşımı süresinin mutlaka uzun zamanaşımı süresi içinde işleyeceği, uzun zamanaşımı süresinin ise bir çerçeve çizdiği ifade edilir²⁹.

B. Uzun Zamanaşımı Süresi

Kanun koyucu zarar görenin zararının tazminini ileri sürme hakkını, iki yıllık kısa zamanaşımı sürenin yanı sıra on yıllık uzun zamanaşımı süresi ile de düzenleme altına almıştır. Bu düzenlemeye göre, *“Tazminat istemi, (...) her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar* (TBK m. 72/1). Böylelikle, haksız fiil sebebiyle zarar gören, gerek zararı gerek sorumlunun kim olduğunu ne zaman öğrenmiş olursa olsun, haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıl geçince, tazminat davası açma hakkı zamanaşımına uğrar³⁰. Bu düzenleme ile tazminat istemi, zamanaşımının sadece gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan öğrenme olgusuna bağlanmamış; zarar ve tazminat yükümlüsü öğrenilmese dahi belirli bir süre sonra alacağın başarılı şekilde artık dava edilebilirliğinin ortadan kalkması esası

²⁷İnceoğlu/Baş Süzel/Aytekin İnceoğlu s.163; Günerkök, s.27.

²⁸Günerkök, s.28.

²⁹ Erdem, s. 135.

³⁰Veysel Başpınar/Mehmet Altunkaya, Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi, AÜHFD, Y.2008, C. 57, S. 1, s. 106.

benimsenmiştir³¹. Tazminat istemi sadece zarar görenin öğrenme olgusuna dayandırılıysaydı, haksız fiilin veya tazminat yükümlüsünün öğrenilmemesi durumunda alacak zamanaşımına uğramayacak ve tazminat sorumlusu veya mirasçıları uzun yıllar sonra kendilerine karşı açılacak davalar ile karşı karşıya kalabileceklerdi. Uzun zamanaşımı süresi ile zarar gören zararı veya tazminat yükümlüsünü öğrenmeden de tazminat alacağı zamanaşımına uğrayabilir³².

Uzun zamanaşımı süresinin başlangıcı için önemli olan husus zarara neden olan hukuka aykırı bir insan davranışının meydana gelmesidir³³. Uzun zamanaşımı süresinin işlemesi için zararın meydana gelmesi veya zararın öğrenilmesinin bir önemi yoktur. Uzun zamanaşımı süresinin başlangıç anı, zararı meydana getiren eylem veya olayın meydana geldiği tarihtir. Bir başka deyişle, on yıllık uzun zamanaşımı süresi fiilin işlendiği tarihte başlar³⁴. Zarara neden olan eylem anlık bir olay ise, eylem o anda işlenmiş olur ve uzun zamanaşımı süresi işlemeye başlar³⁵. Örneğin; yaralama eyleminde yaralama anı eylemin işlendiği tarih için esas alınır. Ancak, zarar veren fiil anlık gelişen ve sona eren bir olay değil de, belirli bir zaman içinde süregelen bir olgu ise, bu durum sona erene kadar uzun zamanaşımı süresinin başladığı kabul edilemez³⁶. Bu durumda, en son haksız fiilin işlendiği gün ölçü alınarak zamanaşımı süresinin hesaplanması gerekir. Örneğin; bir işyerinde sürekli radyasyona maruz kalan işçinin süregelen bir zararı söz konusu olduğu için on yıllık uzun zamanaşımı süresi işçinin işten ayrıldığı tarihten itibaren başlar.

³¹Günerkök, s.29.

³²Başpınar/Altunkaya, s. 106-107.

³³Başpınar/Altunkaya, s. 107.

³⁴ Havutçu, s. 83.

³⁵Günerkök, s.31.

³⁶Başpınar/Altunkaya, s. 107; Günerkök,s.31.

C. Olağanüstü Zamanaşımı (Ceza Zamanaşımı)

Haksız fiil sorumluluğu kapsamında tazminat taleplerinin kısa ve uzun zamanaşımı süreleri içerisinde ileri sürülmesi gerekir. Ancak, TBK'nın 72. maddesinin 1. fıkrasının 2.cümlesindeki "(...), tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır." şeklindeki düzenlemeye göre, haksız fiil sorumluluğuna yol açan fiil ceza kanunlarında ceza yaptırımına bağlanmış ve bu fiilin cezalandırılması için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüş ise, daha uzun olan bu zamanaşımı süresi esas alınacaktır³⁷. Bu zamanaşımı süresi doktrinde ve Yargıtay içtihatlarında farklı terimlerle ifade edilmektedir. Bu zamanaşımı süresi "ceza zamanaşımı"³⁸, "olağanüstü zamanaşımı"³⁹, "ceza davası zamanaşımı"⁴⁰, "uzamış ceza zamanaşımı"⁴¹, "uzamış zamanaşımı"⁴² ve "istisnai süre"⁴³ olarak da ifade edilmektedir.

³⁷Günerkök, s.42.

³⁸Çelik Ahmet Çelik, Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 3. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2018, s. 367.

³⁹İnceoğlu/Baş Süzel/Aytekin İnceoğlu s.170; Günerkök, s.42.

⁴⁰Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Borçlar Hukuku), Turhan Kitabevi, 24. Baskı, Ankara 2020, s. 42; Ahmet Kılıçoğlu, Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi (Haksız Fiil), AÜHFD, Y. 1973, S. 3-4, s. 215.

⁴¹"...buna karşılık 2918 sayılı KTK'nun 109/1 maddesinde; motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler için, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak 2 yıl ve herhalde kaza gününden başlayarak 10 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Maddenin özellikle 2. fıkrasında "dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğarsa" ifadesi ile kanun koyucu, taraf ayırımı yapmaksızın (davacı, davalı veya dava dışı 3. kişi) fiil cezayı gerektiriyor ise uzamış ceza zamanaşımının uygulanacağını benimsemiştir..." Yargıtay HGK. 01.12.2020 T. 2020/17-224 E. 2020/982 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

Ceza zamanaşımının haksız fiil sorumluluğunda uygulanması, ceza hukukunda düzenlenen zamanaşımının özel hukuka aktarılması anlamına gelmez⁴⁴. Aksine ceza zamanaşımının özel hukuktaki zamanaşımından daha uzun olması durumunda tazminat taleplerine de uygulanması söz konusu olur⁴⁵.

III. OLAĞANÜSTÜ ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN UYGULANMA ŞARTLARI

Haksız fiil olarak nitelendirilen davranışlar içerdikleri hukuka aykırılık ve kusur unsurlarına bağlı olarak ceza kanunları uyarınca da suç teşkil edebilirler⁴⁶. Başka bir anlatımla, hukuka aykırı davranış hem tazminat davasının hem de ceza yargılamasının konusunu oluşturabilir. Cezayı gerektiren haksız fiillerde zamanaşımına ilişkin düzenleme TBK m 72/1'de düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin amaçlarından biri, tazminat davalarındaki zamanaşımına ilişkin kuralların ceza kanunlarında yer alan zamanaşımı ile uyumlu hale getirilmesidir⁴⁷. Bu düzenleme ile hukuka aykırı fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi ve bu suç için ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmesi halinde, tazminat davasında ceza zamanaşımı uygulanır. Bu sayede, fail ceza kanunları uyarınca cezalandırılabilceği sürece; failden hukuka aykırı fiil nedeniyle uğranılan zararın tazmini istenilebilir.

⁴² AlperÖzboyacı, Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin TTK 560 Uyarınca Uzamış Zamanaşımına Göre Sorumlu Tutulması, SÜHFD, Y. 2021, C. 29, S. 2, s. 1037 vd.

⁴³ Savaş, s. 141; Aydos, s.400.

⁴⁴Altın, s. 2; Günerkök, s.43.

⁴⁵Günerkök, s.43.

⁴⁶ Kılıçoğlu, Haksız Fiil, s. 185-186; Muharrem Tütüncü, Yeni Türk Borçlar Kanunu'nda Haksız Fiil Zamanaşımı, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 2012, S. 1,s. 171.

⁴⁷İnceoğlu/Baş Süzel/Aytekin İnceoğlus. 170; Altın, s. 4.

Doktrinde, fail için daha ağır sonuçlar doğuran ceza yargılamasına izin verilirken, aynı fiil nedeniyle faile karşı tazminat davası açılmamasının yerinde olmadığı haklı bir şekilde savunulmuştur⁴⁸.

Olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için, haksız fiil niteliği taşıyan eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesi ve bu suç için ceza kanunlarında öngörülen zamanaşımı süresinin daha uzun olması gerekmektedir.

A. Haksız Fiil Aynı Zamanda Suç Teşkil Etmelidir.

Olağanüstü zamanaşımı süresinin haksız fiillere uygulanabilmesi için öncelikle o fiilin ceza kanunları uyarınca suç teşkil etmesi gerekir⁴⁹. Suçun vasfının bu kapsamda hiçbir önemi yoktur. Eğer haksız fiil ceza kanunları uyarınca aynı zamanda bir suç teşkil etmiyorsa, tazminat davası hukuk zamanaşımı sürelerine tabi olur. Haksız fiilin aynı zamanda suç olup olmadığı ceza kanunlarına göre tespit edilir⁵⁰. Tazminat davasında bir fiilin aynı zamanda cezalandırılabilir olduğunun kabul edilebilmesi için suçun kanunda belirtilen

⁴⁸Kılıçoğlu, Haksız Fiil, s. 210; Erdem, s. 137; Bağcı, s. 288; Tütüncü, s. 171-172; Kemal Fikret Arık, Ceza Zamanaşımının Haksız Fiil Zamanaşımına Tesiri, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Y. 1950, C. 5, S.1, s. 299; SamiNarter, Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu, THD, Y. 2015, S. 109, s. 26. "...bu fiile göre Ceza Kanunu'nun daha uzun bir zamanaşımı süresi öngördüğü hallerde, tazminat davasının daha önce zamanaşımına uğraması tutarlı bir çözüm oluşturmaz. Zira, cezalandırma müeyyide olarak tazminattan daha ağırdır. Bu sebeple, kanun koyucu uyum sağlamak amacıyla ceza davası için öngörülen zamanaşımı süresince tazminat davasının da devamını temin bakımından genel olarak BK 60/II (6098 sayılı TBK m. 72/I), özel olarak da KTK 109/II. maddesinde düzenleme yapmıştır..." Yargıtay 4. HD. 16.09.2019 T. 2019/2088 E. 2019/3027 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁴⁹ Aydos, s. 401; Altın, s. 7; Bağcı, s. 292.

⁵⁰ Erdem, s. 138-139.

tüm unsurlarının, suçun maddî ve manevî unsurları ile fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir⁵¹.

Olağanüstü zamanaşımının uygulanabilmesi için tazminat sorumluluğuna neden olan fiilin ceza kanunlarına göre suç oluşturması ve cezayı gerektirmesi yeterlidir⁵². Ayrıca, haksız fiilin faili hakkında soruşturma yapılması, ceza davası açılması veya mahkûmiyet kararı verilmesi gerekli değildir⁵³. Tazminat davasına konu fiille ilgili mevcut bir mahkeme kararı bulunmuyorsa, tazminat davasına bakan hukuk hâkimi zamanaşımı savunmasıyla karşılaştığında, davanın esasına girmeden önce, eylemin cezayı gerektirir bir fiil olup olmadığını ceza hukuku ilkelerine göre kendisi değerlendirecek, eylemin suç niteliğinde olduğu kanaatine varırsa olağanüstü zamanaşımı süresini dikkate alacaktır⁵⁴. Hukuk hâkimi soruşturma yapılmadığından veya ceza davası açılmadığından bahisle fiilin suç teşkil edip etmediğini araştırmaktan imtina edemez⁵⁵.

Fail hakkında ceza yargılaması yapılarak hüküm verilmiş ve kesinleşmiş olsa bile ceza zamanaşımı süreleri geçmemek kaydıyla tazminat davası açılabilir. Bir başka anlatımla, ceza yargılamasının sona ermesi tazminat

⁵¹ Altın, s. 7; Bağcı, s. 292.

⁵² Bağcı, s. 292.

⁵³ Tütüncü, s. 172; Narter, s. 26; Bağcı, s. 292.

⁵⁴ Çelik, s. 309; Altın, s. 7-8; Bağcı, s. 292-293.

⁵⁵ "...diğer taraftan ceza zamanaşımı süresinin uygulanması için ceza davasının açılmış olması gerekmez, haksız eylemin suç niteliğinde olması yeterlidir. Takipsizlik kararı verilse dahi ceza zamanaşımı uygulanabilir. Ceza davasının hiç açılmaması durumunda, hukuk hâkimi, haksız eylemin suç niteliği taşıdığını saptamışsa, uzamış ceza zamanaşımını uygulayacaktır..." Yargıtay 3. HD. 31.03.2022 T. 2022/942E. 2022/3023 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

talebine engel oluşturmaz. Ancak, tazminat davasının ceza zamanaşımı süresi dolmadan açılması gerekir.

Akıl hastalığı ve yaş küçüklüğü gibi nedenlerle ceza sorumluluğu bulunmayan kişiler tarafından işlenmiş fiillerin aynı zamanda suç niteliği taşınması durumunda olağanüstü zamanaşımı sürelerinin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda doktrinde görüş birliği yoktur. Bir görüş⁵⁶, failin cezai ehliyeti olmasa da eylem objektif olarak cezayı gerektiriyorsa olağanüstü zamanaşımının uygulanacağını, zira cezaya hükmedilmiş olmasının olağanüstü zamanaşımının uygulanması için gerekli olmadığını savunmuştur. Diğer görüş⁵⁷, failin cezai ehliyeti bulunmadığından ortada cezalandırılabilir bir fiilin olmadığını ve bu sebeple olağanüstü zamanaşımı sürelerinin uygulanamayacağını savunmuştur. Kanaatimizce, ilk görüş daha makul ve yerinde görülmektedir. Çünkü faile ceza verilmemiş olması meydana gelen eylemin suç niteliğini ortadan kaldırmadığından bu durumda da olağanüstü zamanaşımı sürelerinin uygulanması gerekir. Yargıtay'ın da ilk görüş doğrultusunda kararları mevcuttur⁵⁸.

Bir haksız fiilden dolayı Cumhuriyet Savcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi veya eylemin soruşturma ve kovuşturma konusu yapılmaması o eylemin suç niteliğinin araştırılmasına engel değildir. Şayet

⁵⁶ Haluk Tandoğan, Türk Mes'uliyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2010 İstanbul, s.363; Aydos, s. 401, Savaş, s. 145.

⁵⁷ Erdem, s. 139.

⁵⁸ "...tazminat davalarında uygulanacak ceza davası zamanaşımı süreleri, eyleme kişileştirme sonucu verilen ceza miktarına göre değil, eylemin uyduğu maddede öngörülen cezanın yukarı haddine göre belirlenecektir..." Yargıtay HGK. 19.02.2014 T. 2013/4-440 E. 2014/115 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

haksız fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılmamış olsa bile olağanüstü zamanaşımı uygulama alanı bulur⁵⁹. Takibi şikâyete bağlı suçlar yönünden, süresi içinde şikâyette bulunulmaması veya şikâyetten vazgeçilmesi durumunda o eylem nedeniyle açılan tazminat davalarında olağanüstü zamanaşımının uygulanmasına engel olmaz⁶⁰. Çünkü şikâyet şartı ceza davasının açılması için gerekli bir kurumdur. Oysa bir fiilin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı hususu tamamen bağımsız bir nitelik taşır. Şikâyetin hiç veya süresinde yapılmaması durumunda eylemin suç olup olmadığı ve buna bağlı olarak olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanmayacağını ceza hukuku kuralları göz önünde bulundurularak hukuk hâkimi tarafından değerlendirilecektir⁶¹.

Failin işlediği fiilin suç teşkil ettiğine ceza mahkemesi tarafından karar verilerek fail hakkında verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmesi durumunda, TBK m. 74 gereği ceza mahkemesinin verdiği bu karar tazminat davasına bakan hukuk hâkimini bağlayıcı niteliktedir⁶². Başka bir deyişle, ceza hâkimi failin

⁵⁹ Bağcı, s. 295.

⁶⁰ Savaş, 145-146; Erdem, s. 142; Altın, s. 8. "...bundan başka, işlenen eylemin, kovuşturulması şikâyete bağlı bir suç teşkil edip etmemesi de önemli değildir. Zira bu yön, ceza davasının açılabilmesinin bir şartıdır..." Yargıtay 3. HD. 23.12.2014 T. 2014/6967 E. 2014/17119 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁶¹ Tandoğan, s. 362; Aydos, s. 405; Erdem, s. 141.

⁶² "...BK 53. maddesi gereğince kural olarak ceza mahkemesince verilen beraat kararları hukuk hâkimini bağlamaz ise de; verilecek mahkûmiyet kararı ve belirlenen maddi olgular hukuk hâkimi yönünden bağlayıcı olduğundan..." Yargıtay 4. HD. 23.06.2021 T. 2021/1043E. 2021/3577K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

"...söz konusu maddede hukuk hakiminin ceza hukuku kurallarıyla bağlı olmadığı hükme bağlandığı gibi, ceza mahkemesi kararlarıyla da bağlı olmadığı düzenlenmiştir. Bununla birlikte suçun işlendiğine veya işlenmediğine ilişkin ceza mahkemesinin kesin kararı varsa, hukuk hâkimi bu kararla bağlıdır..." Yargıtay 17. HD. 08.05.2019 T. 2016/11657 E. 2019/5769 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

işlediği fiilin suç teşkil ettiğine karar vermiş ve fail hakkında verilen bu karar da kesinleşmişse, tazminat davasına bakan hukuk hâkimi başka bir araştırma yapmaksızın olağanüstü zamanaşımı uygulayacaktır.

Ceza mahkemelerince verilen beraat kararlarında, hukuk hâkimi tarafından olağanüstü zamanaşımının uygulanıp uygulanmayacağı hususu tartışmalıdır. Doktrinde bazı yazarlar⁶³, beraat kararının hangi sebeple verilmiş olursa olsun, hukuk hâkimini bağlayacağını ve olağanüstü zamanaşımı sürelerinin uygulanmasını engellediğini ileri sürmektedir. Bazı yazarlar⁶⁴ ise, beraat kararını bir ayrıma tutmuş, sadece failin kesin olarak suçlu olmadığını tespit eden beraat kararlarının olağanüstü zamanaşımının uygulanmasını engellediği görüşündedirler. Kanaatimizce, ikinci görüş daha isabetli ve yerindedir.

Olağanüstü zamanaşımının uygulanmasının koşulu fail ile değil fiil ile ilgili olduğundan, önemli olan failin cezalandırılmasından ziyade fiilin cezayı gerektirip gerektirmediğinin tespit edilmesidir⁶⁵. Çünkü ceza mahkemesi, fiilin suç teşkil etmediği veya işlenen suçun fail tarafından işlenmediği yönünde beraat kararı vermiş ise tazminat davasına bakan hukuk hâkimi bu kararla bağlı olacak ve fiilin suç teşkil edip etmeyeceğini araştıramayacaktır. Ortada suç teşkil eden bir fiil olmadığından olağanüstü zamanaşımı da uygulanmayacaktır. Şayet ceza mahkemesince fail hakkında delil yetersizliğinden dolayı beraat kararı verilmiş ise, tazminat davasına bakan hukuk hâkimi bu kararla bağlı

⁶³ KenanTunçomağ, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt:1, Sermet Matbaası, 6. Baskı, İstanbul 1976, s. 526.

⁶⁴ Erdem, s. 141; Tandoğan, s. 362-363; Aydos, s. 404; Savaş, s. 145; Karacabey, s. 85-86.

⁶⁵ Aydos, s. 404.

olmayıp fiilin suç teşkil edip etmediğini bizzat araştıracaktır. Nitekim, fiilin suç teşkil edip etmediğini takdir edecek hukuk hâkimi fiilin sorumlu kişi tarafından işlenip işlenmediğini de ayrıca takdir edecektir⁶⁶. Failin suç kastı bulunmadığı gerekçesiyle ceza mahkemelerince verilmiş beraat kararı ile de hukuk hâkimi bağlı olmayıp, sorumlu kişinin kusurunun bulunup bulunmadığını bizzat araştırarak tayin edecektir. Yargıtay son yıllarda delil yetersizliğinden verilen beraat kararlarında, eylemin suç oluşturup oluşturmadığının hukuk hâkimi tarafından araştırılarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir⁶⁷.

Haksız fiile dayanan tazminat davasında hâkim, aynı fiil nedeniyle ceza mahkemesinde devam eden yargılama sürecini bekletici sorun yapamaz⁶⁸. Çünkü bekletici sorun, bir davada hüküm verilmesinin başka bir davaya kısmen veya tamamen bağlı olmasına özgüdür. Fakat bu durumda hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan bir konu söz konusudur⁶⁹. Olağanüstü zamanaşımının uygulanabilmesi için ceza yargılamasının beklenilmesi gerekmez. Çünkü bu sürenin işlenmesi için

⁶⁶ Bağcı, s. 297.

⁶⁷ "...öte yandan, tazminat davalarına daha uzun süreli ceza davasına ilişkin zamanaşımının uygulanması için fail hakkında ceza davasının açılmış veya mahkûmiyet kararı verilmiş bulunması gerekli değildir; sadece cezalandırılması kabil bir eylemin işlenmiş olması, bir diğer söyleyişle, haksız fiilin suç niteliğini taşıması yeterlidir. Bununla beraber hukuk hâkimi, ceza tertibine ilişkin olarak ceza hâkimince verilen ve suçun işlendiğini ya da işlenmediğini kesinlikle tespit eden bir hüküm varsa, bununla bağlıdır (BK. m. 53). Ancak, ceza hâkimi eylemin suç olup olmadığı üzerinde durmaksızın delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı vermiş olursa, hukuk hâkimi bununla bağlı olmayarak, haksız eylemin suç niteliğini taşıyıp taşımadığını araştırır. Bunun gibi ortada böyle bir hükmün bulunmaması halinde de hukuk hâkimi, cezai sorumluluğu gerektiren bir eylemin işlenmiş olup olmadığını serbestçe inceleyip takdir eder ve olaya uygulanacak zamanaşımını belirler..." Yargıtay 3. HD. 23.12.2014 T. 2014/6967 E. 2014/17119 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁶⁸ Aydos, s. 404, Bağcı, s. 297.

⁶⁹ Aydos, s. 404-405.

soruşturma veya yargılamanın yapılması hukuk hâkimi için bir önem addetmez. Ayrıca bazı durumlarda yargının ağır işlemesi, dosyanın yasa yollarında bekleyeceği süre gibi hususlar gözetildiğinde ceza mahkemesinin kararının beklenilmesi mağdurun mağduriyetini artırabilecek sonuçlara yol açabilir⁷⁰.

Haksız fiilden zarar gören kişinin haksız fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi şartıyla olağanüstü zamanaşımından yararlanacağı kuşkusuzdur. Mağdurun ölmesi halinde de TBK m. 53 hükmü gereği mağdurun yakınlarının maddî tazminat talepleri ve TBK m. 56/2 hükmü gereği manevî tazminat talepleri için olağanüstü zamanaşımı uygulanacaktır⁷¹.

Fail tarafından işlenen suçun af kapsamında kalması durumunda olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalı bir konudur. Türk Ceza Kanunu'nda (TCK⁷²) af, genel af ve özel af olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkmasına, özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adlî para cezasına çevrilebilir (TCK m.65)⁷³. Bir başka deyişle, genel af suçu ve cezayı ortadan kaldırırken özel af sadece cezayı ortadan kaldırır. Genel af durumunda; işlenen suç hakkında ceza davası açılmamakta, açıldıysa bu dava düşmekte veya genel aftan önce bu suçla ilgili mahkûmiyet kararı verildiyse bu karar bütün sonuçları ile ortadan

⁷⁰ Aydos, s. 405.

⁷¹ Günerkök, s. 125; Erdem, s. 145.

⁷² R.G. T: 12.10.2004, S. 25611.

⁷³ Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2011, s. 557 vd; Hasan Dursun, "Af Kavramına Genel Bir Bakış" TBB Dergisi, Y. 2009, S. 85, s. 383 vd.

kalkmaktadır⁷⁴. Ceza kanunlarına göre suç teşkil eden bir fiilin genel affa suç olmaktan çıkarılması durumunda, hukuk mahkemesinde görülen tazminat davası için olağanüstü zamanaşımı uygulanmayacaktır⁷⁵. Çünkü genel affa itibaren affa önce işlenen fiil cezalandırılabilir bir fiil değildir. Genel affa ile birlikte olağanüstü zamanaşımının uygulanması ortadan kalkmış olsa da hukuki güvenlik gereği TBK m. 72/1, ilk cümlede yer alan iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin, genel affa kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlemeye başlaması gerekir⁷⁶. Genel affa karşın, cezanın infazını kısaltan, değiştiren veya sonlandıran özel affa, fiilin cezalandırılabilir olmasını etkilememektedir⁷⁷. Bu sebeple, haksız fiilden kaynaklanan eylem aynı zamanda suç teşkil ediyor ve bu suç özel affa uğramış ise de tazminat davasında olağanüstü zamanaşımının uygulanması gerekir.

B. Ceza Zamanaşımı Süresi Daha Uzun Olmalıdır

Olağanüstü zamanaşımı süresinin haksız fiil teşkil eden eylemlere uygulanabilmesi için ikinci şart, haksız fiile suç niteliği veren kanunda daha uzun bir zamanaşımı süresinin öngörülmüş olmasıdır.

Olağanüstü zamanaşımının kabul edilme nedeni göz önünde bulundurulduğunda, daha uzun olmak şartıyla bu sürenin hem iki yıllık kısa

⁷⁴ Altın, s. 8.

⁷⁵ Kemal Fikret Arık, Haksız Fiil Zamanaşımı Af Halinde Ceza Zamanaşımı Tatbik Edilir mi? Edilmezse Tazminat Davasının Zamanaşımı Ne Zaman Başlar?,SBFD, Y. 1954, C. 9, S.3 s.251 vd.; Yargıtay İBK. T: 07.12.1955, E: 1955/17, K:1955/26 (Erdem, s. 143).

⁷⁶ Tandoğan, s.364-365; Erdem, s. 143; Bağcı, s 298.

⁷⁷ Altın, s.9.

zamanaşımı süresi hem de on yıllık uzun zamanaşımı süresi açısından uygulanması gerekmektedir⁷⁸.

Olağanüstü zamanaşımı süresinin on yıldan uzun olduğu durumda artık kısa ve uzun zamanaşımı süreleri devre dışı kalacaktır. Yani, on yıldan uzun olan olağanüstü zamanaşımı hem kısa hem de uzun zamanaşımı süresinin yerini alarak tazminat davasının en geç bu sürenin sonuna kadar açılacaktır. Örneğin, olağanüstü zamanaşımı süresinin yirmi yıl ise, aynı zamanda suç teşkil eden haksız fiilin gerçekleştiği tarihte zararın ve tazminat yükümlüsünü öğrenen kişi, iki yıl içinde değil yirmi yıl içinde dava açabilecektir.

Olağanüstü zamanaşımı süresi, iki yıllık kısa zamanaşımından uzun, on yıllık uzun zamanaşımından kısa ise, bu durumda sadece kısa zamanaşımı süresinin yerine uygulanma imkânına sahip olacak, on yıllık süreye bir etkisi olmayacaktır⁷⁹. Mağdur, zarar ve tazminat yükümlüsünü ne zaman öğrenmiş olursa olsun olağanüstü zamanaşımı süresi içerisinde tazminat davası açılabilecektir. Ancak, on yıllık uzun sürenin geçirilmemiş olmasına dikkat edilmelidir. Örneğin, olağanüstü zamanaşımı süresinin sekiz yıl olduğu bir durumda, mağdur zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıllık kısa zamanaşımı süresini geçirmiş olsa bile, eğer olayın üzerinden sekiz yıl geçmemiş ise tazminat davası açabilecektir.

Olağanüstü zamanaşımı süresinin uzun zamanaşımı süresinden kısa olduğu durumlarda olağanüstü zamanaşımı süresi dolmuş olsa bile, mağdur

⁷⁸Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara 2019, s. 943; Tandoğan, s. 361; Erdem, s. 137; Karacabey, s. 86; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 113.

⁷⁹ Erdem, s. 137; Karacabey, s.86; Bağcı, s. 300.

zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayan iki yıllık kısa zamanaşımı süresi içinde tazminat davası açabilir. Bu durumda on yıllık uzun zamanaşımı etkisini sürdürmeye devam eder. Yani on yıllık uzun zamanaşımı dolmadan önce tazminat davasının açılması gerekir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; olağanüstü zamanaşımının sekiz yıl olduğu bir olayda, mağdur, zararı ve tazminat yükümlüsünü yedi yıl sonra öğrenmişse iki yıl içinde, dokuz yıl geçtikten sonra öğrenmişse on yıllık zamanaşımı da göz önünde bulundurularak bir yıl içinde tazminat davasını açması gerekir.

C. Ceza Zamanaşımında Süreler ve Başlangıcı

Türk Ceza Kanunu suçların karşılığı olan cezaların ağırlıklarına göre farklı zamanaşımı süreleri düzenlemiştir⁸⁰. Bu düzenlemeye göre, suçlar için öngörülen ceza miktarı arttıkça zamanaşımı süreleri de uzamaktadır. Tazminat davalarında uygulama alanı bulan olağanüstü zamanaşımı ile kastedilen TCK'nın 66. maddesinde⁸¹ düzenlenen “dava zamanaşımı” süreleri olup aynı Kanunun 68. maddesinde düzenlenen “ceza (infaz) zamanaşımı süreleri değildir⁸². Ceza (infaz) zamanaşımı sürelerinin tazminat taleplerine ilişkin davalarda uygulanması mümkün değildir. Suçun cezalandırılabilirliğini ortadan kaldıran başka bir deyişle sanıkla ilgili kovuşturma işleminin devamına engel

⁸⁰Günerkök, s. 238.

⁸¹TCK'nın 66/1 maddesindeki dava zamanaşımı süreleri bu şekilde düzenlenmiştir: a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl, c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl.

⁸² Eren, s. 92; Erdem, s. 136; Tandoğan, s. 360-361.

olan sürenin geçmesi dava zamanaşımı olarak tanımlanmaktadır⁸³. Mahkûmiyet kararı kesinleştikten veya herhangi bir nedenle infazın kesintiye uğradığı tarihten itibaren belli bir süre cezanın uygulanamaması durumunda artık cezanın infazına engel olan zamanaşımı, ceza zamanaşımı olarak tanımlanır. Ceza zamanaşımında mahkûmiyet kararı mevcudiyetini sürdürmekle birlikte bu kararın infazı artık mümkün değildir⁸⁴.

Ceza kanununda düzenlenen zamanaşımı süreleri TCK m. 66/3-4 ve 5 hükümleri esas alınarak belirlenir. Çocuklar için ceza zamanaşımının daha kısa olarak düzenlendiği TCK 66/2⁸⁵ uygulanmaz. Çünkü tazminat davalarında uygulanacak olağanüstü zamanaşımı süreleri eyleme kişiselleştirme sonucu verilen ceza miktarına göre değil, eylemin uyduğu maddede öngörülen ceza miktarının üst sınırına göre belirlenecektir. *Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur* (TCK m. 66/3). Faile daha ağır ceza verilmesini gerektiren nitelikli hallerin somut olayda bulunması halinde, zamanaşımı nitelikli haller göz önünde bulundurularak faile verilecek en yüksek ceza tespit edilerek ceza zamanaşımı süresi belirlenmelidir. Failin işlediği eylem daha hafif cezayı gerektirse bile ceza zamanaşımı süresinin belirlenmesinde bu husus dikkate alınmaz. Örneğin, failin yaşının küçük olması veya eylemin teşebbüste kalması ya da failin eylemi haksız tahrik altında işlemesi dolayısıyla cezada indirim yapılır. Ancak, cezada yapılacak indirim miktarı veya oranı ceza zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dikkate alınmaz.

⁸³ Koca/Üzülmez s. 563.

⁸⁴ Koca/Üzülmez s. 581.

⁸⁵ Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

Türk Ceza Kanunu'nun 66/6. maddesinde zamanaşımının başlangıcına ilişkin düzenleme mevcuttur. Bu düzenlemeye göre, “Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kişiler tarafından işlenen suçlarda çocuğun onsekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.”

Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere ceza zamanaşımı süresinin başlangıcına TBK hükümlerinin aksine TCK hükümleri uygulanacaktır. Bu husus doktrin⁸⁶ ve Yargıtay⁸⁷ kararlarıyla da genel olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de, bir disipline ait kurumun alınıp, onun uygulamasına ilişkin ölçütleri farklı bir başka disipline bağlamak doğru olmaz⁸⁸. Bir başka deyişle, ceza hukukuna ait ceza zamanaşımı kurumunun özel hukuka uygulanması durumunda, sürenin başlangıcının ceza hukukuna göre belirlenmesi gerekir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, olağanüstü zamanaşımı süresi, zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren değil, suç teşkil eden fiilin işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Ceza kanunu hükümleri, sadece ceza davasının zamanaşımının süresi ve başlangıç noktası bakımından uygulanacak olup, zamanaşımının durması ve kesilmesine ilişkin nedenler ve sonuçları hakkında ceza kanunu hükümleri

⁸⁶ Kılıçoğlu, Haksız Fiil, s. 216; Karacabey, s. 87; Altın, s. 23; Aydos, s. 409; Savaş, s. 141.

⁸⁷“... Öte yandan Ceza Kanunu'nda öngörülen uzamış zamanaşımı süresi her hâlde olay tarihinden itibaren işlemeye başlar; sürenin işlemeye başlaması için zarar görenin zararı ve onun failini öğrenmesi koşulu aranmaz...” Yargıtay 4. HD. 16.09.2019 T. 2019/2088 E. 2019/3027 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁸⁸Günerkök, s. 248.

değil, TBK m. 153-157’de düzenlenen hükümler uygulanacaktır⁸⁹. TBK’da düzenlenen ve zamanaşımının kesilmesine neden olan bir durum gerçekleşikten sonra işleyecek yeni süre, yine ceza davası zamanaşımı süresi olacaktır⁹⁰. Bunun yanı sıra, zamanaşımının kesilmesi durumunda bile sadece ceza davaları yönünden öngörülen “yarı oranda uzama” kuralı, hukuk davalarında uygulanmaz⁹¹.

Türk Borçlar Kanunu’nun 72/1-2. cümlede düzenlenen olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için daha uzun ceza zamanaşımı süresinin TCK’ da yer alması şart değildir. Çünkü bu düzenlemede TCK’dan değil, ceza kanunlarında bahsetmektedir. Söz konusu düzenleme sadece TCK’ ya değil, tüm ceza kanunlarına atıfta bulunduğu; Gümrük Kanunu, Orman Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gibi diğer kanunlardaki zamanaşımı sürelerinin de dikkate alınması gerekmektedir⁹².

⁸⁹“...Hemen belirtmek gerekir ki; BK. m.60’deki zamanaşımı, tamamen özel hukuka ait bir kurum olup, zamanaşımını durduran ve kesen nedenler yönünden ise, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 102. 104 ila 107. maddeleri değil, aksine BK’nun, 132 ila 137. maddeleri uygulama alanı bulacaktır...” Yargıtay 3. HD. 23.12.2014 T. 2014/6967 E. 2014/17119 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁹⁰ Erdem, s. 147.

⁹¹“...uzamış zamanaşımı süresi olay tarihinden itibaren işlemeye başlar. Bu kuralın dayanağı, somut olay bakımından 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 103.maddesindeki “Müruruzamanın başlangıcı tamamiyle icra olunmuş cürüm ve kabahatler hakkında fiilin vukuu gününden itibar olunur.” Hükmüdür. Öte yandan, aynı Kanunun 104.maddesinde zamanaşımının kesildiği haller için salt ceza davaları yönünden öngörülen ‘yarı oranında uzama’ kuralı, hukuk davalarında uygulanmaz...” Yargıtay HGK. 16.04.2008 T. 2008/4-326 E. 2008/325 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁹² Savaş, s. 142

D. Olağanüstü Zamanaşımının Uygulanacağı Kişiler

Olağanüstü zamanaşımı kural olarak suç teşkil eden haksız filleri gerçekleştirenler hakkında uygulanır⁹³. Haksız fiili işleyen kişi hakkında haksız fiile bağlanan sonuçlar uygulanacağından, haksız fiili işleyen kişinin eylemi cezayı gerektiriyorsa onun hakkında olağanüstü zamanaşımı uygulanacaktır⁹⁴. Olağanüstü zamanaşımı süresinin failin mirasçıları içinde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bizimde katıldığımız görüş, külli halefiyetin doğal bir sonucu olarak olağanüstü zamanaşımının failin mirasçıları aleyhine de uygulanması gerektiğini savunmuştur⁹⁵. Diğer görüş ise, failin ölümüyle ceza zamanaşımının sona ereceği ve bu sebeple hükmün uygulanmasının sadece fail ile sınırlı olması gerektiği, mirasçıya uzatılmaması gerektiğini savunmuştur⁹⁶. Yargıtay'ın güncel kararlarına bakıldığında, mirasçılar hakkında da ceza zamanaşımının uygulanabileceği yönünde görüş belirtmiş ve bu görüşünü külli halefiyet esasına dayandırmıştır⁹⁷. Kanaatimizce, olağanüstü zamanaşımı zarar görenin lehine

⁹³ Savaş, s. 142; Aydos, s.407.

⁹⁴Günerkök, s. 129.

⁹⁵ Çelik, s. 393; Altın, s. 16; Aydos, s. 407; Savaş, s.43; Erdem, s. 144-145; Bağcı s. 306.

⁹⁶Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku, s. 616; Kılıçoğlu, Haksız Fiil, s. 215; Arık, Zamanaşımı, s. 313; İnceoğlu/Baş Süzel/Aytekin İnceoğlu, s.187.

⁹⁷“...öte yandan, uzamış zamanaşımı, suç sayılan eylemin failinin, tazminat davasının açılmasından önce veya davanın görülmesi sırasında ölmüş olduğu durumda, mirasçılar bakımından da uygulanır...” Yargıtay HGK. 16.04.2008 T. 2008/4-326 E. 2008/325 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

“...Davalılar vekili, davanın zamanaşımına uğradığını, uzamış zamanaşımı süresinden sadece suçun mağdurunun yararlanabileceğini, sigorta şirketinin bundan yararlanamayacağını, ceza davasındaki kusur oranı ile hukuk mahkemesi bağlı olmadığından, bu davanın açılması için ceza dosyasının sonucunun beklenmesine gerek olmadığını, kaldı ki muris hakkında zamanında icra takibi yapıldığını, takip devam ederken mirasçıları öğrendiği halde davacının kendi kusuru ile 2 yıl içinde mirasçılar

nitelik taşır ve oluşan mağduriyeti azaltma amacı güder. Haksız fiilin meydana gelmesi ile birlikte ortaya çıkan zamanaşımı süresinin failin ölümüyle tekrar eski hale gelmesi hükmün getiriliş amacına ve hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil eder.

Tüzel kişiler, genel olarak organları aracılığıyla işledikleri haksız eylemlerden dolayı sorumludurlar. Ancak, tüzel kişilerin organlarının suç teşkil eden haksız eylemleri nedeniyle tüzel kişiye açılan tazminat davalarında olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar⁹⁸ organın iradesinin tüzel kişinin iradesi sayılacağını, bu sebeple organın kusurlu eyleminin tüzel kişiye ait bir eylem olduğu ve kusura dayanan bir sorumluluk bulunduğundan olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini belirtmişler. Karşıt görüşteki yazarlar ise, tüzel kişinin niteliğinden dolayı bir kusur işleyemeyeceğini, kusurlu davranışın organ sıfatını taşıyan gerçek kişiler tarafından gerçekleştirildiğinden ve tüzel

hakkında takip yapmadığını, tazminat miktarının fahiş olduğunu belirterek davanın reddini savunmuştur. Mahkemece, davanın kısmen kabulü ile, davalı borçluların İzmir 17.İcra Müdürlüğü'nün 2012/8832 sayılı takip dosyasına yaptığı itirazın kısmen iptali ile takibin 2.514,75 TL asıl alacak ve 771,40 TL işlemiş faiz olmak üzere toplam 3.286,15 TL üzerinden devamına, asıl alacağa takip tarihinden itibaren ../... - 2 - 2014/9791-10523 %9 yasal faiz uygulanmasına karar verilmiş; hüküm, davalılar vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde, özellikle oluşa uygun olarak düzenlenen uzman bilirkişi raporunda belirtilen kusur oranının ve maddi tazminata ilişkin hesaplamaların hükmüne esas alınmasında bir usulsüzlük bulunmamasına göre, davalılar vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün onanmasına...” Yargıtay 3. HD. 03.07.2014 T. 2014/9791 E. 2014/10523 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

⁹⁸Eren, s. 944; Aydos, s. 407-408; Savaş, s. 144.

kişilerin cezai ehliyeti olmadığından bahisle olağanüstü zamanaşımının tüzel kişiler yönünden uygulanmayacağını savunmuşlardır⁹⁹.

Yargıtay da son zamanlardaki kararlarında, tüzel kişilerinin organlarının gerçekleştirdikleri haksız fiillerde, organın fiilinin tüzel kişiyi sorumluluk altına sokacağını, organı oluşturan kişilerin suç teşkil eden fiillerinden ötürü tüzel kişi aleyhine açılacak davalarda olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir¹⁰⁰.

Kanaatimizce, ilk görüş ve Yargıtay'ın uygulaması daha isabetlidir. Çünkü tüzel kişiler iradelerini organları aracılığıyla açıklarlar. Organlar tüzel kişi adına hareket ettiklerinden organların fiilleri tüzel kişiye izafe edilir. Bu kapsamda organı oluşturan kişi ya da kişilerin cezayı gerektiren bir eylem gerçekleştirmeleri halinde olağanüstü zamanaşımının uygulanması gerekir.

Olağanüstü zamanaşımının haksız fiilden sorumlu tutulabilecek üçüncü kişiler hakkında uygulanıp uygulanmayacağı hususu tartışmalıdır. Doktrindeki

⁹⁹Mehmet Akif Tutumlu,Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulanması,Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara2008, s. 63; Hasan Petek; Sözleşmeden Kaynaklanan Tazminat Taleplerinde Ceza Davası Zamanaşımının Uygulanması, BÜHFD, C. 12, S. 153-154, Mayıs-Haziran 2017, ss. 105-137, s. 126.

¹⁰⁰ "...,haksız eylem aynı zamanda ceza yasası gereğince bir suç teşkil ediyorsa ve ceza yasası ya da ceza hükümlerini ihtiva eden sair yasalar, bu eylem için daha uzun bir zamanaşımı süresi tayin etmişse, tazminat davası da, ceza davasına ilişkin zamanaşımı süresine tabi olur. Diğer taraftan tüzel kişilerin organlarının işledikleri haksız fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, ceza zamanaşımı süresinin tüzel kişi aleyhine açılan tazminat davasında da uygulanması gerektiği, zira, organların fiilinin tüzel kişileri doğrudan doğruya tazmin yükümlüsü yapacağı, tüzel kişi hakkında daha kısa olan zamanaşımı süresinin, organ hakkında ise, daha uzun olan ceza zamanaşımı süresinin kabul edilmesinin uygulamada hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğuracağı belirtilerek tüzel kişi hakkında da ceza zamanaşımı süresinin kabulünün uygun olacağı kabul edilmelidir..." Yargıtay 3. HD. 25.12.2017 T. 2016/12018 E. 2017/18096 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

baskın görüş, suçun failinin olağanüstü zamanaşımı süresine tabi olacağını, suçlunun fiili nedeniyle sorumlu olacak üçüncü kişilerin hukuk zamanaşımına tabi olacağını savunmaktadırlar¹⁰¹. Azınlıkta kalan görüş, buradaki sonucun cezai sorumluluk olmadığını hukuki sorumluluk olduğunu, üçüncü kişinin fiili nedeniyle tazminat yükü altına giren kişilerin (adam çalıştıran ve ev başkanı) bu fiile bağlanan ve fail açısından da olumsuz sonuç doğuran olağanüstü zamanaşımı süresine tabi olmalarının adaletin gereği olduğunu savunmuştur¹⁰². Örneğin, A isimli bir şahsın yanında şoför olarak çalışan B'nin kaza sonucunda birinin ölümüne sebebiyet vermesi durumunda baskın görüşe göre, B hakkında açılacak tazminat davasında olağanüstü zamanaşımı süresi uygulanacakken, işveren A hakkında açılacak tazminat davası ise iki ve on yıllık hukuk zamanaşımına tabi olacaktır. Azınlıkta kalan görüşe göre ise bir ayırım yapılmadan hem A hem de B hakkında açılacak tazminat davasında olağanüstü zamanaşımı uygulanacaktır.

Kanaatimizce, üçüncü kişi konumunda olan adam çalıştıran veya ev başkanının başka bir kimse üzerinde tam olarak fiili hâkimiyet kurması beklenmeyeceği gibi onların eylemlerinin ağır sonuçlarından da zarar görecektir olması hakkaniyete aykırı olduğundan doktrindeki baskın görüşe katıldığımı belirtmek isterim. Yargıtay'ın ev başkanına ilişkin kararları¹⁰³ bu yönde olmasına rağmen adam çalıştıran¹⁰⁴ hakkında farklı kararları mevcuttur.

¹⁰¹ Erdem, s. 145; Tandoğan, s. 363-364; Karacabey, s. 88; KILIÇOĞLU ESKİ KİTAP, S. 478.

¹⁰² Aydos, s. 408.

¹⁰³ "...Bu bağlamda temyize konu uyumsuzluk; somut olayda uygulanacak zamanaşımı süresinin ne olduğu, aynı fiille ilgili olarak, davalıların çocukları hakkında açılmış ceza davasının, zamanaşımı süresine etkisinin olup olmadığı, davacıların davalı aile başkanları yönünden talebinin zamanaşımına uğrayıp uğramadığı noktasında

Motorlu araç işletenler hakkında Yargıtay’ın eski kararlarında işleten ve araç sahibi hakkında olağanüstü zamanaşımı sürelerinin uygulanmayacağına hükmedilmiştir¹⁰⁵. Ancak, artan trafik kazaları sebebiyle zarar görenlerin mağduriyetini bir nebze olsa hafifletmek düşüncesiyle Yargıtay eski tarihli içtihatlarından dönerek olağanüstü zamanaşımının işleten açısından da uygulanacağına hükmetmiştir¹⁰⁶. Bu kararlar ile sürücünün suç teşkil eden

toplanaştır. Ayırt etme gücüne sahip küçükler, haksız fiillerinden doğan zarardan sorumludurlar. Küçükler tarafından haksız eylem işlenmesi durumunda iki tür sorumluluk doğar. Küçük, haksız eylemin faili olarak, anne baba da, aile başkanı olarak zarar görene karşı sorumlu olurlar. Her iki sorumluluk, birbirinden farklı hukuki nedenlere dayalı olup, zarar gören, küçüğe ve aile başkanına karşı birlikte veya ayrı ayrı dava açabilir; haksız fiil faili küçük hakkında uygulanan uzamış ceza zamanaşımı hükümleri aile başkanları yönünden uygulanmaz...” Yargıtay 3. HD. 26.01.2017 T. 2017/649 E. 2017/746 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

¹⁰⁴... Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26/09/2012 tarih ve 2012/4-319 Esas, 2012/619 Karar sayılı kararı ile; tüzel kişilerin organlarının işledikleri haksız fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa ceza zamanaşımı süresinin tüzel kişi aleyhine açılan tazminat davasında da uygulanması gerektiği, zira; organların fiilinin tüzel kişileri doğrudan doğruya tazmin yükümlüsü yapacağı, tüzel kişi hakkında daha kısa olan zamanaşımı süresinin, organ hakkında ise, daha uzun olan ceza zamanaşımı süresinin kabul edilmesinin uygulamada hakkaniyete de uygun olmayan sonuçlar doğuracağı belirtilerek tüzel kişiler hakkında da ceza davası zamanaşımı süresinin kabulünün uygun olacağı kabul edilmiştir. Bu sebeple; Dairemiz, adam çalıştıranlar (malen sorumlular) hakkında ceza davası zamanaşımı süresinin uygulanmayacağına ilişkin içtihadından dönmüştür. Şu halde, adam çalıştıran sıfatını taşıyan davalı şirket bakımından da ceza davası zamanaşımı süresinin göz önünde tutulması gerekir...” Yargıtay 4. HD. 03.12.2013 T. 2013/15875 E. 2013/19016 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023. Karşıt yöndeki karar için bkz. Yargıtay 3. HD. 05.06.2013 T. 2013/5375 E. 2013/9338 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

¹⁰⁵ Tutumlu, s. 61.

¹⁰⁶... 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 109 uncu maddesinin birinci fıkrasında, sürücü veya işleten arasında bir ayırım yapmaksızın iki yıllık olağan zamanaşımı süresi kabul edilmiştir. Onu takiben ikinci fıkrasında ise: “Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve Ceza Kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa bu süre maddi tazminat talepleri için de geçerlidir” hükmü kabul edilmiştir. Maddenin iki fıkrası arasındaki bağlantı gözetildiğinde ceza davası (uzamış) zamanaşımı süresinin işletenler hakkında da uygulanacağı kabul edilmelidir. Çünkü birinci fıkrada, işleten ve sürücü arasında bir ayırım yapılmaksızın maddi tazminat

eylemlerinden ötürü araç işletenler sorumlu olmadıkları halde, tazminat hukuku bakımından daha uzun zamanaşımına tabi tutulmuşlardır. Sorumluluk sigortalarında da durum böyledir¹⁰⁷.

SONUÇ

Haksız fiil nedeniyle tazminat davası açma süresi iki yıllık kısa zamanaşımı ile on yıllık uzun zamanaşımı süresine tabidir. İki yıllık kısa zamanaşımı süresi zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesiyle başlarken, on yıllık uzun zamanaşımı süresi haksız fiilin meydana geldiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır.

talepleri için iki yıllık zamanaşımı süresi kabul edilirken ikinci fıkrada “dava” ve “maddi tazminat talepleri de” sözcükleriyle birinci fıkradaki sistem aynen benimsenmiştir. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun genel amacı; zarar görenleri motorlu araçların yarattığı nitelik ve nicelikçe ağır tehlikelerden korumaktır. Anılan Kanun’un 85/1 inci maddesinde kabul edilen ağırlaştırılmış objektif (tehlike) sorumluluk ilkesiyle, zarar görenlerin ekonomik gücü zayıf olan sürücülerle karşı karşıya kalmalarının önleildiği göz ardı edilmemelidir. Motorlu araç sürücüsü olmayan işleten hakkında ceza davası zamanaşımının uygulanmaması hakkaniyete uygun sonuçlar vermeyebilir. Bu nedenle, işleten hakkında da, ceza davası zamanaşımının uygulanması, 2918 sayılı Kanunun genel amacı ve düzenlemesine uygun düşer. Diğer taraftan, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun m.85/son fıkrasında işletenin “aracın sürücüsünün veya aracın kullanılmasına katılan yardımcı kişilerin kusurundan (eylemi şeklinde anlaşılmalıdır) kendi kusuru gibi sorumlu olacağı” kabul edilmiştir. Bununla, işletenin bu kişilerin kusuruna dayanarak sorumluluktan kurtulmasını önlemektir. Sonuç itibarıyla; yerleşik Yargıtay uygulamasına göre, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 85/son ve 109/2, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 102.maddeleri uyarınca, sürücünün eyleminin suç teşkil ettiği hallerde, uzamış ceza davası zamanaşımının (BK. m.60/II) işleteni de kapsadığı kabul edilmektedir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 11.06.2003 gün ve E:2003/4-359, K:406 sayılı ilamı)...” Yargıtay HGK. 12.03.2014 T. 2013/4-544 E. 2014/315 K. (Uyap.gov.tr) Erişim Tarihi:12.07.2023.

¹⁰⁷Günerkök, s. 153.

Hukuka aykırı fiiller, kimi zaman hem haksız fiil hem de suç niteliği taşıyabilir. Aynı eylem nedeniyle sorumluluk altında bulunan kişinin borçlar hukuku ve ceza hukukuna göre farklı zamanaşımına tabi olması, bazı durumlarda ceza davası devam ederken tazminat sorumluluğundan kurtulması adalet ve hakkaniyete uygun düşmez. Mağdurun durumunu iyileştirme amacı güden TBK m. 72/1, 2. cümle, tazminat, ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, olağanüstü zamanaşımının uygulanacağını hüküm altına almıştır. Bu düzenleme sayesinde aynı zamanda suç teşkil eden bir haksız fiile maruz kaldığında tazminat taleplerini yöneltmek için zaman kazanmaktadır.

Olağanüstü zamanaşımının haksız fiillere uygulanabilmesi için, haksız fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi, bu fiil için ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı süresinin öngörülmesi ve haksız fiil ile zarar arasında bir illiyet bağının bulunması gerekir. Bu şartların varlığı halinde, haksız fiil niteliğindeki eylemi gerçekleştiren fail hakkında soruşturma yapılması, dava açılması veya mahkûmiyetine hükmedilmesine gerek yoktur. Ancak, fail hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı yoksa hukuk hâkimi eylemin suç teşkil edip etmeyeceğini araştırması, suç teşkil ettiğini tespit etmesi halinde olağanüstü zamanaşımını uygulaması gerekir.

Bazı durumlarda ceza hâkiminin verdiği kararlar hukuk hâkiminin eylemin suç vasfında olup olmadığı yönünde araştırma yapmasını engeller. Eğer ceza hâkimi fail hakkında mahkûmiyet kararı verirse veya eylemin suç teşkil etmediğini ya da suçun işlenmediğine karar verirse hukuk hâkimi bu kararlarla bağlı olacak ve eylemin suç vasfında olup olmadığı yönünde araştırma yapmayacaktır. Ancak, ceza hâkimi fail hakkında delil yetersizliğinden beraat

kararı vermiş ise bu durumda hukuk hâkimi eylemin suç vasfında olup olmadığını ve eylemin fail tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini araştıracaktır.

Olağanüstü zamanaşımından kasıt TCK’ da düzenlenen dava zamanaşımıdır. Olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için daha uzun ceza zamanaşımı süresinin sadece TCK’ da yer alması şart değildir. TBK m. 72/1, 2. cümledeki düzenleme sadece TCK’ ya değil, tüm ceza kanunlarına atıfta bulunmuştur. Diğer ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüş ise, olağanüstü zamanaşımı uygulanır. Olağanüstü zamanaşımının hem iki yıllık kısa zamanaşımı hem de on yıllık uzun zamanaşımı sürelerinin yerine geçeceği kanaatindeyiz. Nitekim TBK m. 72/1, 2. cümlede düzenlenen hükümde bu yönde bir sınırlama bulunmamaktadır.

Hukuki güvenlik ve külli halefiyet ilkelerinin doğal sonucu olarak, aynı zamanda suç teşkil eden haksız fiili işleyen kişilerin mirasçıları için de olağanüstü zamanaşımının uygulanması gerekir. Tüzel kişilerin organlarının işledikleri suç yönünden de tüzel kişiler hakkında olağanüstü zamanaşımı süresi uygulanır. İşleten ve sorumluluk sigortalarında da durum böyledir. Ancak adam çalıştıran ve ev başkanı hakkında açılacak tazminat davalarında olağanüstü zamanaşımı süresinin uygulanmaması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- ALTIN**, Hayrunnisa: Haksız Fillerde Ceza Kanunlarındaki Zamanaşımının Uygulanması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 69(1), Yıl: 2020, s. 1-32.
- ARIK**, Kemal Fikret: “Haksız Fiil Zamanaşımı Af Halinde Ceza Zamanaşımı Tatbik Edilir mi? Edilmezse Tazminat Davasının Zamanaşımı Ne Zaman Başlar?”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 3, Yıl:1954, s. 251-255. (Kısaltılmışı: Arık, Af)
- ARIK**, Kemal Fikret: Ceza Zamanaşımının Haksız Fiil Zamanaşımına Tesiri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Yıl: 1950, s. 298-314. (Kısaltılmışı: Arık, Zamanaşımı)
- AYDOS**, Oğuz Sadık: İstisnai Sürelerin Nispi Süreye Etkisi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 4, Sayı:14, Temmuz 2013, s. 397-415.
- BAĞCI**, Kadir: Haksız Fiilde Ceza Zamanaşımı Süresi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.7, Sayı: 28, Ekim 2016, s. 287-312.
- BAŞPINAR** Veysel/**ALTUNKAYA** Mehmet: Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 57, Sayı: 1, Yıl: 2008, s. 95-131.
- BİLGİN**, Mahmut: Özel Hukukta Zamanaşımı, 2. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara 2010.
- ÇELİK**, Ahmet Çelik: Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 3. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2018.
- DEVELİOĞLU**, Murat: Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Rekabete Aykırı Davranışlar Sebebiyle İleri Sürülen Taleplerle İlgili

Zamanaşımı Süresinin Başlangıç Anı, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 151-152, Yıl: 2017, s. 47-67.

DURSUN, Hasan; “Af Kavramına Genel Bir Bakış” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 85, Yıl: 2009, s.373-402.

ERDEM, Mehmet: Özel Hukukta Zamanaşımı, 1. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

GÜNERKÖK, Özcan: Haksız Fiil Hukukunda Ceza Zamanaşımı, 1. Baskı, OnikiLevha Yayınları, İstanbul 2021.

HAVUTÇU, Ayşe: Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Sürelerinin Başlangıcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: Özel Sayı, Yıl: 2010, s. 579-605.

İNCEOĞLU M.Murat / BAŞ SÜZEL Ece /AYTEKİN İNCEOĞLU Asuman: Haksız Fiil Zamanaşımı ve Suçsuzluk Karinesiyle İlgisi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 145-146, Yıl: 2016, s. 149-209.

KARACABEY, Ö. Faruk: “Haksız Fillerde Zamanaşımı”, Yargıtay Dergisi, Sayı:1, Yıl: 1979, s. 477-502.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2020.(Kısaltılmışı: Kılıçoğlu, Haksız Fiil)

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 3-4, Yıl: 1973, s. 185-225. (Kısaltılmışı: Kılıçoğlu, Haksız Fiil)

KOCA Mahmut/ÜZÜLMEZ İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.

- NARTER**, Sami: Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı: 109, Yıl: 2015, s. 21-35.
- ÖZBOYACI**, Alper: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin TTK 560 Uyarınca Uzamış Zamanaşımına Göre Sorumlu Tutulması, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 2, Yıl: 2021, s. 1037-1077.
- PETEK**, Hasan: Sözleşmeden Kaynaklanan Tazminat Taleplerinde Ceza Davası Zamanaşımının Uygulanması, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 153-154, Mayıs-Haziran 2017, s. 105-137.
- SAVAŞ**, Fatma Burcu: “Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 74, Yıl: 2008, s. 121-148.
- TANDOĞAN**, Haluk: Türk Mes’uliyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- TUNÇOMAĞ**, Kenan: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, 6. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul 1976.
- TUTUMLU**, Mehmet Akif: Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulanması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- TÜTÜNCÜ**, Muharrem: Yeni Türk Borçlar Kanunu’nda Haksız Fiil Zamanaşımı, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1), Yıl: 2012, s. 159-206.